

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้านและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตามมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการและผู้ด้อยโอกาสต้องให้สิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษโดยเฉพาะ มาตรา 10 วรรคสอง ที่ได้ระบุไว้ว่า “การจัดการศึกษาสำหรับบุคคล ซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ที่รัฐต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิ และโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ” สำหรับเด็กพิการนอกจากจะจัดการศึกษาที่กำหนดข้างต้นแล้ว รัฐยังต้องจัดการศึกษาให้เด็กกลุ่มนี้ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบ ความพิการ อีกทั้งยังต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาให้เป็นพิเศษอีกด้วยให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษตั้งแต่แรกเกิด หรือตั้งแต่พบความพิการจนตลอดชีวิต เพื่อให้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ให้มีคุณภาพและเสมอภาค โดยทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในทุกๆระดับ ทุกระบบ และทุกประเภทความพิการ เพื่อช่วยเหลือและเป็น การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และได้ประกาศนโยบายในปี 2559 ให้เป็นปีแห่งความร่วมมือในด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินงานจัดบริการช่วยเหลือในระยะแรกเริ่ม (Early Intervention : EI) เพื่อให้เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้เข้าถึงบริการทางการศึกษา ตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ ซึ่งจัดการศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive Education) เพื่อขยายโอกาสให้เด็กทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมโดยไม่เลือกปฏิบัติ และการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ (Transition from school to work) เพื่อให้เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ มีทักษะชีวิต และทักษะอาชีพ (สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ, 2560)

คุณภาพผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษตามนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น เพื่อให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของแต่ละระดับ ได้รับการพัฒนาด้านทักษะอาชีพ ทักษะการดำรงชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตสาธารณะ ได้รับการส่งเสริมให้มีความสามารถพิเศษด้านต่าง ๆ อาทิ ดนตรี กีฬา ศิลปะ และเทคโนโลยี เป็นต้น โดยมีแนวทางการดำเนินการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ หน่วยบริการ

และที่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ด้วยระบบและรูปแบบที่หลากหลายในโรงเรียนเรียนรวมและศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ ปรับปรุง และพัฒนากระบวนการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง การส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน การเขียน การสื่อสาร การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ ทักษะการดำรงชีวิต ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จิตสาธารณะ การดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

เด็กพิการจะพัฒนาได้ถ้าเริ่มต้นจากการดูแลของบุคคลในครอบครัวด้วยความรักและความเอาใจใส่ แล้วจึงค่อย ๆ พัฒนาด้วยความเข้าใจ โดยใช้เวลาและโอกาสในการพัฒนาการเรียนรู้ จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทาง การทำให้เด็กได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ การดูแลด้วยความรักและความเข้าใจ เป็นสิ่งที่ผู้ปกครองทุกคนมีอยู่อย่างเต็มเปี่ยมหัวใจ แต่เนื่องจากความรักที่มีอยู่นั้นมักจะถูกมองข้ามไปด้วยความวิตกกังวล ความเครียด ความเบื่อหน่าย ความท้อแท้ และความรู้สึกลึกลับอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในบางช่วงเวลาของการดูแลเด็กพิการ จึงจำเป็นต้องหาวิธีจัดการกับความรูสึกต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ครอบครัว สมาชิกในครอบครัวเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด และเข้าใจเด็กพิการมากที่สุด ครอบครัวจึงเป็นหัวใจหลักสำคัญในการพัฒนาเด็กและบุคคลในครอบครัว ต้องเชื่อว่าเด็กพิการสามารถพัฒนาได้ไม่ว่าเขาจะมีภาวะพิการอย่างไร ทุกคนก็สามารถพัฒนาได้ อย่างเต็มศักยภาพ ผู้ปกครองจึงมีบทบาทสำคัญที่สุดในการช่วยกระตุ้น ส่งเสริมพัฒนาการเด็กพิการ อย่างเต็มที่และเต็มความสามารถขณะอยู่ที่บ้าน เมื่อเด็กถึงวัยที่ควรได้รับการบริการทางการศึกษาแล้ว ผู้ปกครองควรได้ทราบถึงสิทธิต่าง ๆ กระบวนการและวิธีการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ในการเข้ารับบริการ ในศูนย์การศึกษาพิเศษอย่างถูกต้อง (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2555)

การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ เป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในระดับปฐมวัยหรือก่อนชั้นประถมศึกษา เนื่องจากเด็กพิการ มีสภาพความบกพร่องที่ไม่พร้อมต่อการเข้าสู่ระบบโรงเรียน ดังนั้นจึงต้องให้การช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม เร็วที่สุดทันทีที่พบความพิการ กระบวนการจัดกิจกรรมการให้ความช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ที่จัดขึ้น ในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อีกทั้งยังเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มประสบการณ์ให้กับเด็ก และส่งเสริม ให้เด็กพิการได้มีโอกาสได้แสดงออกในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้จัดขึ้น การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ให้มีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องดำเนินการให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ และจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ปกครอง ต้องให้ร่วมมือ โดยมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อช่วยเหลือเด็กพิการให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพเร็วที่สุด ช่วยเหลือเด็กพิการได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นอิสระและมีความสุข สามารถป้องกันความพิการแทรกซ้อนภายหลัง อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้เด็กพิการมีความพร้อม เข้าสู่สถานศึกษาได้เร็ว เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2560)

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นสถานศึกษาที่มีภารกิจหลักในการให้บริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ บำบัดฟื้นฟู และเตรียมความพร้อมทางการศึกษาแก่เด็กพิการ 9 ประเภท ได้แก่ 1) เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น 2) เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

3) เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 4) เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ 5) เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ 6) เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา 7) เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ 8) เด็กออทิสติก และ 9) เด็กพิการซ้อน ในปี 2563 มีเด็กพิการ จำนวน 175 คน (สารสนเทศศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ, 2563) ตลอดจนเป็นแหล่งบริการทางวิชาการให้บุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อการพัฒนาคุณภาพเด็กพิการ ให้ทั่วถึงครอบคลุมในเขตพื้นที่บริการ โดยจัดให้บริการทางการศึกษาแก่เด็กพิการแยกเป็น 3 จุด ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ โรงพยาบาลอำนาจเจริญ และหน่วยให้บริการ ประจำอำเภอ 7 อำเภอในจังหวัดอำนาจเจริญ ได้แก่ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอเสนางคนิคม อำเภอชานุมาน อำเภอปทุมราชวงศา อำเภอพนา อำเภอสิโสมอำนาจ และอำเภอหัวตะพาน สภาพความพิการของเด็กพิการในศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ มีทั้งอยู่ในระดับ ปานกลาง ระดับรุนแรง และบางคนอยู่ในระดับรุนแรงมาก ซึ่งเด็กพิการส่วนมากจะมีปัญหาด้านสุขภาพ มีโรคประจำตัวมาแต่กำเนิดเกือบทุกคน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทางการเรียนรู้ของเด็กพิการ เป็นอย่างมาก การพัฒนาเด็กพิการจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้บริการดูแลช่วยเหลือ ระยะเวลาเริ่มตั้งแต่แรกเกิดหรือทันทีที่พบสภาพความพิการ ซึ่งผู้ปกครองจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการจัดให้บริการดูแลช่วยเหลือเด็กพิการในปกครองของตนในขณะที่ พักอยู่บ้านได้ และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้บริการดูแลช่วยเหลือเด็กพิการ กับศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญอย่างแท้จริง เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพเด็กพิการ ให้สามารถช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำได้ พึ่งพาตนเองได้ตามศักยภาพของแต่ละคน ซึ่งจะสามารถ ลดภาระการดูแลเด็กพิการของผู้ปกครองได้อีกในระดับหนึ่ง

จากผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา (Self Assessment Report : SAR) ในปีการศึกษา 2562 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า จุดที่ควรพัฒนา ด้านของผู้เรียน ได้แก่ การรู้จักดูแลช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน การดูแลสุขภาพอนามัย ของตนเอง การพัฒนาศักยภาพของเด็กพิการส่วนใหญ่ยังไม่บรรลุตามค่าเป้าหมาย นับเป็นข้อมูลสำคัญ ที่ต้องนำสู่การปรับปรุงพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะผู้ปกครอง ชุมชน ขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการดูแลช่วยเหลือเด็กพิการขณะพักอยู่ที่บ้าน ผู้ปกครองขาดการประสานความร่วมมือและ การประสานงานกับศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญยังไม่มีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสาเหตุ อาจมาจากสภาพครอบครัวของเด็กพิการส่วนใหญ่มีฐานะยากจนหาเช้ากินค่ำ จึงมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ค่อนข้างมาก (ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ, 2562) จากปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้ การจัดให้บริการดูแลช่วยเหลือเด็กพิการยังไม่บรรลุเป้าหมายตามค่าเป้าหมายของสถานศึกษา เด็กพิการยังไม่ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพให้บรรลุตามค่าเป้าหมายที่ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดไว้ เพื่อให้เด็กพิการได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละคนได้บรรลุตามเป้าหมายของสถานศึกษา ที่เกิดจากความร่วมมือของผู้ปกครอง ชุมชน ครู บุคลากร และผู้เกี่ยวข้องทุกคน ซึ่งผู้วิจัยได้ตระหนัก เป็นอย่างยิ่งว่า ผู้เกี่ยวข้องทุกคนในชุมชนนับเป็นหัวใจหลักอันสำคัญที่จะร่วมกันพัฒนาคุณภาพ เด็กพิการให้ได้รับการดูแลช่วยเหลือระยะแรกเริ่มทันเวลาทันทีที่พบสภาพความพิการ และจะส่งผลให้เด็กพิการได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละคนและมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

จากข้อมูลความจำเป็นตามเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ได้เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วน ในการเร่งพัฒนาคุณภาพเด็กพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ให้ได้รับการดูแลช่วยเหลือทันเวลา สามารถพึ่งพาตนเองได้ และไม่เป็นการระต่อผู้ปกครอง สังคม ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะพัฒนารูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ในปีการศึกษา 2563-2564 โดยเน้นสนับสนุนเครือข่ายผู้ปกครองให้เข้ามามีส่วนร่วมรูปแบบคณะกรรมการดำเนินงานจัดกิจกรรมให้บริการดูแลช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการในขณะที่อยู่ที่บ้านหรือเข้ามาร่วมจัดกิจกรรม ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ และตามหน่วยบริการทุกอำเภอ เพื่อให้เด็กพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามศักยภาพของตน ไม่เป็นการระต่อผู้ปกครอง ครอบครัว สังคม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 2.1. เพื่อศึกษาสภาพการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ
- 2.2. เพื่อพัฒนารูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ
- 2.3. เพื่อทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ
- 2.4. เพื่อกำกับ ติดตามการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

3.1 ด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งพัฒนารูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ โดยได้ศึกษาองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 -2564) การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่ปรับปรุงแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการของหน่วยงานต้นสังกัด แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหาร หลักการเกี่ยวกับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม หลักการเกี่ยวกับ

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ และบริบทศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

3.2 ด้านกลุ่มประชากร/แหล่งข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย/แหล่งข้อมูล ซึ่งสามารถแบ่งออกตามระยะของการวิจัย มีทั้งหมด 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มประชากร/แหล่งข้อมูลของการวิจัยระยะที่ 1 โดยแบ่งออกเป็น 2 ช้อย่อย ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพโดยใช้เครือข่ายผู้ปกครองและนำแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์ เพื่อจัดกลุ่มองค์ประกอบหลัก

แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับแผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 -2564) การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่ปรับปรุงแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการของหน่วยงานต้นสังกัด แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหาร แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ และบริบทศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

ประเด็นที่ศึกษา คือ ข้อมูลพื้นฐานองค์ประกอบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพโดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง

1.2 ศึกษาสภาพการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองเด็กพิการ และเครือข่ายผู้ปกครอง ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในปี 2563 จำนวน 105 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 3 คน ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มอย่างน้อย 2 ปี จำนวน 23 คน เครือข่ายผู้ปกครอง จำนวน 9 คน และผู้ปกครองเด็กพิการ จำนวน 70 คน (เลือกจากผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูด และเด็กพิการที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม รวม 35 คน ผู้ปกครองเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย และเด็กพิการซ้อน รวม 25 คน และผู้ปกครองเด็กออทิสติก จำนวน 10 คน)

ประเด็นที่ศึกษา คือ ข้อมูลสภาพการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย/แหล่งข้อมูลของการวิจัยระยะที่ 2 โดยแบ่งออกเป็น 5 ช้อย่อย ดังนี้

2.1 ศึกษาดูงานการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการจัดกิจกรรมให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ 1) ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น 2) ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 10 จังหวัดอุบลราชธานี และ 3) ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดมุกดาหาร โดยศึกษาเกี่ยวกับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครู บุคลากร และผู้ปกครองเด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 10 จังหวัดอุบลราชธานี และศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในปี 2563 ศูนย์ ฯ ละ 40 คน จำนวน 120 คน

ประเด็นที่ศึกษา คือ ข้อมูลองค์ประกอบของรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการของสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

2.2 สันทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาองค์ประกอบรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพโดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ด้านการศึกษาพิเศษ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา/ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด และผู้เกี่ยวข้องในการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มมาอย่างต่อเนื่องในระยะ 2 ปี ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คน (รายชื่อดังภาคผนวก ข) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด จำนวน 2 คน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 1 คน หัวหน้าบ้านพักเด็กจังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ประจำตำบลบ้านสร้างถ่อใน จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการศูนย์บริการคนพิการจังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 1 คน ผู้แทนเครือข่ายผู้ปกครอง จำนวน 3 คน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารวิชาการ จำนวน 1 คน และครูผู้สอน จำนวน 2 คน

ประเด็นที่ศึกษา คือ ข้อมูลองค์ประกอบของรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีความเป็นไปได้ในการนำไปร่างรูปแบบ

2.3 ร่างรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ข้อ 2.1-2.2 มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อกำหนดกรอบสาระและองค์ประกอบของรูปแบบ

แหล่งข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลองค์ประกอบของรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ที่ผ่านการตรวจสอบพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ประเด็นที่ศึกษา คือ นำข้อมูลองค์ประกอบของรูปแบบจากระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ข้อ 2.1-2.2 มากร่างรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

2.4 ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้วิธีการประชุมกลุ่ม

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาพิเศษ ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คน (กลุ่มเป้าหมายตามข้อ 2.2)

ประเด็นที่ศึกษา คือ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

2.5 ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของคู่มือการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาพิเศษ ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คน (กลุ่มเป้าหมายตามข้อ 2.2)

ประเด็นที่ศึกษา คือ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ที่ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำคู่มือรูปแบบไปใช้ได้จริง

ระยะที่ 3 ทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย/แหล่งข้อมูลของการวิจัยระยะที่ 3 โดยแบ่งออกเป็น 5 ช้อย่อย ดังนี้

3.1 ทดลองใช้รูปแบบ ณ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองเด็กพิการและเครือข่ายผู้ปกครอง จำนวน 105 คน (กลุ่มเป้าหมายตามข้อ 1.2)

ประเด็นที่ศึกษา คือ ผลการทดลองใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

3.2 ประเมินความพึงพอใจหลังการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองเด็กพิการ และเครือข่ายผู้ปกครอง ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในปี 2563 จำนวน 105 คน (กลุ่มเป้าหมายตามข้อ 1.2)

ประเด็นที่ศึกษา คือ ความพึงพอใจหลังการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

3.3 ประชุมวิพากษ์ผลการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และเครือข่ายผู้ปกครอง ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในปี 2563 จำนวน 35 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร จำนวน 3 คน ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม อย่างน้อย 2 ปี จำนวน 23 คน เครือข่ายผู้ปกครองเด็กพิการ 9 ประเภท จำนวน 9 คน

ประเด็นที่ศึกษา คือ ประชุมวิพากษ์ผลตามข้อ 3.1-3.2 และร่วมกันสรุปผลการทดลองใช้รูปแบบ พร้อมกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อให้รูปแบบมีสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.4 ได้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ที่สมบูรณ์

แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ที่ผ่านการวิพากษ์

ประเด็นที่ศึกษา คือ ผลการตรวจสอบเอกสารให้ถูกต้อง และจัดทำเอกสารรายงานการวิจัย เรื่อง รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ฉบับสมบูรณ์

3.5 นำเสนอรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ต่อสาธารณชนหลากหลายช่องทาง เช่น เว็บไซต์ สื่อออนไลน์ วารสารและจุลสาร เป็นต้น

แหล่งข้อมูล ได้แก่ รายงานการวิจัย เรื่อง รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ฉบับสมบูรณ์

ประเด็นที่ศึกษา คือ เอกสารงานวิจัย เรื่อง รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญต่อสาธารณชน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพเด็กพิการต่อไป

ระยะที่ 4 กำกับ ติดตามการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย/แหล่งข้อมูลของการวิจัยระยะที่ 4 โดยแบ่งออกเป็น 3 ช้อย่อย ดังนี้

4.1 จัดประชุมผู้เกี่ยวข้องทุกคนก่อนเปิดภาคเรียนทุกปีการศึกษา เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ร่วมวางแผน กำกับและติดตามการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กพิการ ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองเด็กพิการ และเครือข่ายผู้ปกครอง ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 105 คน (กลุ่มเป้าหมายตามข้อ 1.2)

ประเด็นที่ศึกษา คือ ความรู้ ความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้องทุกคนในการนำรูปแบบ ไปปฏิบัติต่อเนื่อง ร่วมกันวางแผนดำเนินงาน กำกับและติดตามการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

4.2 ออกกำกับ ติดตามเชิงรุกในการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ โดยคณะกรรมการเข้าสังเกตการใช้รูปแบบ สัมภาษณ์และติดตาม การปฏิบัติจริงของครูผู้สอน ผู้ปกครองเด็กพิการและเครือข่ายผู้ปกครอง

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองเด็กพิการ และตัวแทน เครือข่ายผู้ปกครอง ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในปี 2563 จำนวน 105 คน (กลุ่มเป้าหมายตามข้อ 1.2)

ประเด็นที่ศึกษา คือ ผลการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม สำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด อำนาจเจริญอย่างต่อเนื่อง

4.3 จัดประชุมสรุปผลการกำกับติดตามการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และตัวแทนเครือข่ายผู้ปกครอง ได้มาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในปี 2563 จำนวน 35 คน (กลุ่มเป้าหมายตามข้อ 3.3)

ประเด็นที่ศึกษา คือ นำข้อมูลจากข้อ 4.2 มาประชุมและสรุปผลการกำกับ ติดตามการใช้รูปแบบสู่การปรับปรุง พัฒนา และได้ข้อมูลผลการใช้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญอย่างต่อเนื่องซึ่งจะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

3.3 ด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการระหว่างปีการศึกษา 2563 - 2564

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ได้รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ที่ผู้บริหารสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับศูนย์การศึกษาพิเศษและสถานศึกษาอื่นในการจัดบริการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ผู้บริหารสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดนโยบายพัฒนาคุณภาพเด็กพิการที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และนำสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

4.3 รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ที่ผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้ปกครองเด็กพิการ เครือข่ายผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพเด็กพิการ ให้สามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง หมายถึง รูปแบบที่มีองค์ประกอบหลักของการดำเนินการจัดให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการ ข้อคำนึงที่ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนต้องมีความรู้และความเข้าใจที่ดีในการจัดให้บริการดูแลช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการตั้งแต่แรกพบความพิการ เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและร่วมกันวางแผนจัดกิจกรรมให้บริการดูแลช่วยเหลือต่อเด็กพิการ โดยประสานเครือข่ายผู้ปกครองให้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงาน มีการอบรมพัฒนาให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเด็กพิการ เครือข่ายผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน ให้มีความรู้และความเข้าใจที่สามารถนำสู่การปฏิบัติได้ ให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือพัฒนาเด็กพิการ เพื่อให้เด็กพิการมีการพัฒนาเป็นไปตามความจำเป็นพิเศษที่ต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ตามรูปแบบการให้บริการดูแลช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่มี 3 องค์ประกอบ 10 ขั้นตอน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ทรัพยากรการบริหารที่ส่งผลต่อการจัดให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มที่มีประสิทธิภาพโดยใช้เครือข่ายผู้ปกครอง ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบด้วย 1) คน ได้แก่ เด็กพิการทุกประเภท ผู้บริหาร ครูผู้สอน เครือข่ายผู้ปกครอง 2) งบประมาณ 3) วัสดุ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก และ 4) การจัดการ

องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการ หมายถึง ขั้นตอนดำเนินการจัดกิจกรรมให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการตามวงจรคุณภาพที่มีทั้งการวางแผน การปฏิบัติ การกำกับติดตาม ประเมินผล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนผลสู่การปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งทุกขั้นตอนมีเครือข่ายผู้ปกครองร่วมดำเนินงานเป็นทีมจัดกิจกรรมการให้บริการดูแลช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ 10 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเด็กพิการ 2) การคัดกรองประเภทความพิการ 3) การประเมินความสามารถพื้นฐาน 4) การจัดทำแผนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม 5) การฝึกทักษะตามแผนการสอนรายบุคคล 6) การฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ 7) การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ 8) การให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม 9) การประเมินความก้าวหน้า และ 10) การติดตาม ประเมินผล และส่งต่อ

องค์ประกอบที่ 3 ผลผลิต หมายถึง ประสิทธิภาพที่เกิดกับเด็กพิการ ได้แก่ เด็กพิการสามารถพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล สามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

5.2 การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม หมายถึง วิธีการเอาใจใส่ ดูแลช่วยเหลือเด็กพิการ หรือเด็กที่มีลักษณะความต้องการพิเศษที่มีความบกพร่องทุกประเภท ที่มีปัญหาในด้านสติปัญญา บุคลิกภาพ การเรียนรู้ด้านภาษา และการพูด ด้านร่างกาย และสุขภาพ ซึ่งในการดูแลช่วยเหลือนั้น ผู้ดูแลต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กพิการแต่ละประเภท ที่ครูผู้สอน ผู้ปกครอง หรือผู้เกี่ยวข้องต้องดูแลช่วยเหลือเป็นรายบุคคล โดยเน้นที่พัฒนาการศักยภาพของแต่ละคนเป็นสำคัญ ซึ่งจะมีผลในด้านพัฒนาการที่แตกต่างกันและสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ การดูแลช่วยเหลือสามารถจัดได้ทั้งการดูแลเอาใจใส่เด็กพิการตั้งแต่ต้นจนจนถึงเข้าเรียน ฝึกทักษะให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในกิจวัตรประจำวัน การจัดกิจกรรมนันทนาการ และอื่น ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคลให้เด็กพิการสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ซึ่งมีการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ครอบครัวในการนำกิจกรรมการให้บริการดูแลช่วยเหลือเด็กพิการไปใช้ดูแลเด็กในปกครองของตนได้ ซึ่งการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มมี 10 ขั้นตอน ได้แก่

1) **การเก็บรวบรวมข้อมูลเด็กพิการ** หมายถึง การลงพื้นที่เชิงรุกเยี่ยมบ้านเด็กพิการ มีการซักถามประวัติ การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้สังเกต และเก็บข้อมูลอื่น ๆ ในการรับสมัครเด็กพิการเข้าเรียนและรวบรวมข้อมูลเพื่อทำแผนพัฒนาเด็กพิการเป็นรายบุคคล

2) **การคัดกรองประเภทความพิการ** หมายถึง การดำเนินการประเมินศักยภาพเด็กพิการรายบุคคล มีการทดสอบความสามารถ วิเคราะห์ข้อมูล ตามแบบประเมิน และคัดกรองประเภทความพิการของสถานศึกษา เพื่อระบุหรือแยกกลุ่มตามลักษณะความพิการ

3) **การประเมินความสามารถพื้นฐาน** หมายถึง การโดยใช้แบบประเมินของสถานศึกษา และนักวิชาชีพในการระบุความสามารถของพัฒนาการแต่ละด้านของเด็กพิการเทียบกับพัฒนาการตามวัยของเด็กทั่วไปเพื่อประกอบการวางแผนจัดให้บริการระยะแรกเริ่ม

4) **การจัดทำแผนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม** หมายถึง การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) หรือการจัดทำแผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (IFSP) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อวางแผนการให้บริการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาแก่เด็กพิการให้ทันเวลา

5) **การฝึกทักษะตามแผนการสอนรายบุคคล** หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กพิการให้สามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ตามสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติที่เน้นให้เด็กพิการได้ลงมือปฏิบัติจริง ด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย ที่ส่งเสริมให้เด็กพิการสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพของแต่ละคน

6) **การฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ** หมายถึง การประสานงานกับผู้ปกครอง ผู้รู้ที่เป็นบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่มีจิตอาสา เป็นปราชญ์ชาวบ้าน และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ จัดกิจกรรมนันทนาการ การฟื้นฟูกล้ามเนื้อมัดเล็ก มัดใหญ่ของเด็กพิการให้แข็งแรง และงานด้านอื่น ๆ สำหรับเด็กพิการ

7) **การประเมินผลการจัดการเรียนรู้** หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูล สารสนเทศ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กพิการรายบุคคลตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ผลงานของเด็กพิการ และนำมาตีความหมาย แล้วทำการตัดสินความสามารถของเด็กพิการที่แสดงออกมา ทั้งในส่วนของ การปรับปรุงการเรียนรู้ของเด็กพิการในระหว่างเรียน (Formative Assessment) และการตัดสินเกี่ยวกับผลพัฒนาการของเด็กพิการ

8) **การให้บริการด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม** หมายถึง วิธีการ กระบวนการ กิจกรรม ตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะรายบุคคล (IEP) กิจกรรมตามหลักสูตร ที่นำมาใช้เพื่อจัดกิจกรรม การฟื้นฟูสมรรถภาพของเด็กพิการที่เหมาะสมตรงตามความสามารถของเด็กพิการเป็นรายบุคคล

9) **การประเมินความก้าวหน้า** หมายถึง การดำเนินการตรวจสอบผลพัฒนาการ ของเด็กพิการรายบุคคลด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ ตรวจสอบชิ้นงานและจัดทำแฟ้มข้อมูลเด็กพิการ โดยใช้แบบประเมินผลพัฒนาการ การทำสัมคมมิติและใช้ประเมินตามสภาพจริงเฉพาะรายบุคคล

10) **การติดตาม ประเมินผล และส่งต่อ** หมายถึง การออกนิเทศ ติดตามการให้บริการ ดูแลช่วยเหลือเด็กพิการ เพื่อให้ทราบถึงผลพัฒนาการ พร้อมทั้งร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ปกครอง ให้คำปรึกษา แนะนำและสะท้อนผลการให้บริการดูแลช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ ให้ถูกต้องตามหลักการและประสานงานส่งต่อเด็กพิการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพ หรือแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพหรือพฤติกรรมต่อไป

5.3 แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) หมายถึง แผนการจัดการศึกษา สำหรับเด็กพิการเฉพาะรายบุคคล กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการ จำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละคนไว้ชัดเจน ตลอดจนกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่น ๆ ทางการศึกษาไว้เป็นการเฉพาะราย

5.4 แผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (IFSP) หมายถึง แผนความร่วมมือ ที่จัดทำขึ้นระหว่างสถานศึกษาและครอบครัวเด็กพิการ ซึ่งจะมีการประชุมร่วมกันระหว่างครอบครัว ของเด็กพิการและสถานศึกษาอยู่เสมอ ในการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เพื่อร่วมกันวางแผนการพัฒนา เด็กพิการ โดยครอบครัวต้องเป็นหลักในการดำเนินการตามแผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว

5.5 การพัฒนาศักยภาพของเด็กพิการ หมายถึง การมุ่งเน้นกระตุ้นพัฒนาการของเด็กพิการ เป็นรายบุคคลให้ได้รับการพัฒนาทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล ให้สามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพ ช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข โดยครอบครัวต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือเด็กพิการให้เกิดการพัฒนา

ตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (IFSP)

5.6 เด็กพิการ หมายถึง เด็กที่มีลักษณะความต้องการพิเศษ ที่มีความบกพร่องทุกประเภท ที่มีปัญหาในด้านลักษณะทางสติปัญญา ลักษณะทางบุคลิกภาพ ลักษณะการเรียนรู้ ด้านภาษา และการพูด ด้านร่างกาย สุขภาพ ที่แตกต่างกัน ในการดูแลช่วยเหลือนั้นให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กพิการแต่ละประเภทที่ครูผู้สอน ผู้ปกครอง หรือผู้เกี่ยวข้องต้องจัดการดูแลช่วยเหลือเป็นรายบุคคล โดยเน้นที่การพัฒนาการศึกษาภาพของแต่ละคนเป็นสำคัญ ซึ่งจะมีผลในด้านพัฒนาการที่ต่างกันและสามารถช่วยพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไปได้อีก ซึ่งเด็กพิการแบ่งออกเป็น 9 ประเภท คือ 1) เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น 2) เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 3) เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 4) เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ 5) เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ 6) เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา 7) เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ 8) เด็กออทิสติก และ 9) เด็กพิการซ้อน

5.7 เครือข่ายผู้ปกครอง หมายถึง การสร้างความร่วมมือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนา การศึกษาร่วมกันระหว่างสถานศึกษา และผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการพัฒนา การเรียนรู้และพฤติกรรมของเด็กพิการ เพื่อให้เด็กพิการมีพัฒนาการไปในทางที่ดีและมีการแลกเปลี่ยน ความรู้ประสบการณ์และแนวคิดระหว่างผู้ปกครองกับครูในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมาย เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กพิการให้สามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพของแต่ละคน สามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งมีผู้แทนผู้ปกครองของเด็กพิการ 9 ประเภท รวม 9 คน ที่ถูกเลือกด้วยวิธีแบบเจาะจง จากกลุ่มผู้ปกครองเด็กพิการ ให้เป็นผู้แทนเข้ามา มีบทบาท เป็นทีมดำเนินงานหลักในการนำพาผู้ปกครองเด็กพิการทุกคน ลงมือปฏิบัติในการพัฒนา คุณภาพเด็กพิการของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ

5.8 ครูผู้สอน หมายถึง ครูและบุคลากร ที่ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ที่มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือเด็กพิการอย่างน้อย 2 ปี สามารถจัดกิจกรรม พัฒนาคุณภาพเด็กพิการได้ตรงตามแผนจัดการศึกษาเฉพาะรายบุคคล (IEP) มีจิตใจดี มีความรัก และเมตตาต่อเด็กพิการ มีความเสียสละ อดทน รับผิดชอบและมุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพเด็กพิการ

5.9 ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการและผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ หัวหน้ากลุ่มวิชาการของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ ในปี 2563

5.10 ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดอำนาจเจริญ หมายถึง สถานศึกษาที่สังกัด สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่เป็นศูนย์การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม และเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กพิการ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 18 ปี รวมทั้งสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพ เด็กพิการ โดยจัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก ดำเนินการให้บริการและให้ความช่วยเหลือที่เกี่ยวข้อง จัดหน่วยบริการทางการศึกษาแก่เด็กพิการในพื้นที่บริการ 7 อำเภอในจังหวัดอำนาจเจริญ ได้แก่ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอเสนางคนิคม อำเภอชานุมาน อำเภอปทุมราชวงศา อำเภอพนา อำเภอลืออำนาจ และอำเภอหัวตะพาน